

VICENT AGUILAR FORMENT
JOSEFINA PALOP MARTÍNEZ

Són un matrimoni d'Alaquasers que com molts d'altres formen part de la nostra història local. La seua llarga vida plena de vivències, anècdotes, penes i alegries, és una xicoteta mostra del que fou i és Alaquàs, un poble on els seus veïns i veïnes són actors i actrius d'una gran obra teatral que, com deia Calderón, es representada al món, i on el nostre poble té el seu paper assignat a través de la vida d'aquells i aquelles que ací hem nascut o hem viscut la major part de la nostra existència.

Vicent Aguilar Forment el *tio Moia*, va nèixer el dia 11 d'octubre de 1915 en la llar de Vicent Aguilar Forment el *tio Tarratrai* i d'Amàlia Forment Casaban.

Va tenir sis germans, encara que només se n'han conegut quatre perquè un d'ells es va morir quan tenia set anys, i l'altre quan en tenia quatre.

“Quan els meus pares venien de soterrar al de set, els van avisar que el de quatre s'havia mort. L'un es va morir dilluns i l'altre dimarts.

Mon pare tenia dos germans el *tio Tàpia* el major, i la *tia Tarratraia* la més menuda. Es va criar davant de *ca Benito* on viuen ara *les Mestriques*. Jo vaig nàixer al carrer de *Tricos*, eixe que ara es diu de Sant Blai; també hi ho feu la meua Maria i el meu Ramon, el major crec que no va nàixer en eixa casa. D'ací vam eixir tots casats.

Quan es vam casar es posarem a viure dalt de *ca don Tomàs Lluna* on pagava nou duros de lloguer, que era molt en aquell moment, i sobretot pensant en què el pis era molt menut perquè quan havia d'entrar jo a la cuina, li havia de dir a la meua dona que eixira ella. No hi havia aigua al wàter, que estava dins el pis. Era com un cusiol que cada vegada que hi anaves, devies tirar un poal d'aigua. I tot això per influència que solen dir, perquè davant d'eixa casa vivia una *tia* de la meua dona, la *tia Xima* que tocava l'harmòni a l'església i el seu germà, els dos fadrins. Com que tenien molta amistat en *ca don Tomàs Lluna*, del que per cert feia d'administrador el *tio Hilario*, germà del *tio Nelet* i de son pare dels *Pastorets*, ens van poder llogar la casa, i tot i això, ens van fotre nou duros”.

Josefina Palop Martínez va nàixer el dia 6 de setembre de 1917, era filla de José Palop Gil, el *tio Torres* i de Francisca Martínez Ferrer, la *tia Ruia* que van tenir quatre filles. La major Francisca morí als deu anys, després Maria, Amparito i la més xicoteta Josefina. Molt menudes es van quedar sense mare i és per això que dues *ties* les van criar a les tres que quedaven, fins que es va morir també Amparito el mateix any que va morir son pare, quan tenia catorze anys i Josefina deu.

Diu al respecte del que el seu marit està contant, que si no trobaven alguna casa barateta per a viure, s'havien de posar amb els pares.

“Quan es va morir mon *tio*, ma *tia Xima* ens va dir d'anar a viure amb ella, però volíem comprar-li la casa i ella no volgué. Li vam dir de vindre a la nostra però tampoc li paregué bé, ella volia manar i això ho havia de fer a sa casa”.

En eixa casa va nàixer el seu fill Vicent, però la seua filla Amparo, ja va nàixer a la casa on ara viuen al carrer València o carrer Fondo que es deia abans, perquè estava molt més fondo que la resta. La va comprar al *tio José el Bunyolero* per 44.000 pessetes, era una casa molt vella que poc a poc, i amb el seu treball, va poder reconstruir.

“Quan la vaig acabar de fer, posaren el clavegueram pel poble, i me la van deixar 60 centímetres fonda. La meua dona no podia eixir al carrer i haguérem de fer

un caixonet perquè fera d'esglaó. Un dia va venir l'obrer que m'havia fet la fàbrica i em va dir que, amb l'altura que hi havia no passaria res si pujaven el terra 50 o 60 centímetres, perquè la circulà de taulellets, que per cert només la tenia Tomaset i jo, com que era tan alta, encara que en soterrarem 3 o 4 de taulellets, no passaria res”.

Vicent i Josefina es van casar el dia 7 d'abril de 1945 a l'església de l'Assumpció quan el *tio* Vicent començava el seu negoci que tenia instal·lat al costat de sa casa, a la caseta de les *Sabateres* on ara diuen de Redondo, que era propietat del *tio Recelós*, el *tio Castellero*, l'home de la *tia Marieta*. El negoci el va posar amb el seu company Vicent el *Tapalà*, quan se'n van anar de ca el *tio Guerra*.

“Jo vaig començar llogant-li per dues pessetes, una porxadeta que hi havia al corral i, conforme anava necessitant més habitacions per instal·lar les màquines que anava adquirint, anava llogant més parts de la casa, fins que la vaig llogar tota sencera. Vaig arribar a pagar 10 duros de lloguer.

Els meus inicis al món de l'empresa van ser tornejant la fusta. Poc a poc anava trobant nous tallers a València pels quals treballar, fins que ho vaig fer per Don Rafael Santos, propietari també d'una tenda de vetes i fils que es deia *Santa Teresa* al carrer de Sant Vicent de València, que encara crec que existix. Entre les peces que jo tornejava, moltes eren per a joguets de fusta i, de tant treballar amb elles, els joguets es clavaren dins de mi i vaig començar a fabricar-los al meu negoci.

El primers articles que vaig fer foren loteries de bombo i de caixeta. Recorde que un any en vaig fer 71.000. Quan teníem molta feina, fins i tot els diumenges es treballava, però ho feia la família sencera, nuvis, núvies.... Després, quan ja tenia representant, vaig anar a Madrid, i en casa d'un client em proposaren fer un futbolí que ells me mostraren, i que estava fet amb caixes de pot de llet. Quan vaig tornar a casa, Pepe el de *Calderón* casat amb una filla de la *tia Bruna* que res trobava difícil, me'n va fer un, que quan el vaig presentar als diferents clients de Madrid, anaven anul·lant les comandes que tenien d'altres fabricants i me les feien a mi. ¡Me'n vinguí amb tantes que no me'n cabien més!”.

Josefina ens comenta al respecte del treball del seu marit, que tots els de la família hi col·laboraven quan era menester.

“A banda de loteries i futbolins, que en va fer molts, també feu taules de billar. Dels futbolins jo li rematxava les barnilles, i de les taules li tallava totes les peces de tela. Quan venia i em deia que li'n feien falta un grapat, encara que no tingueres el sopar o el dinar fet havies de posar-te a la feina, perquè ho necessitaven per acabar peces”.

Per haver de millorar el seu negoci, el *tio* Vicent corria per tot arreu per tal de trobar les matèries primes que calia utilitzar per fer els seus joguets. I les trobava cada vegada de més qualitat.

“Les peces de tela per a les taules de billar les comprava a Alcoi, però feien molta olor a petroli i no eren de molta qualitat. Després vaig trobar una casa a Barcelona que hem feia un teixit, que per a tallar només havies de posar un poc les tisores i estirant, eixia el tall més recte que un fil”.

La seua dona ens aclareix que hi havia ocasions en què li deia el seu marit que n’havia de tallar 100, i ho feia amb tanta rapidesa que acabava desfeta.

“A banda de tallar, també cosia borsetes per a les loteries i cobertors per a les *cunes* de les nines que fins i tot els posava puntetes. ¡Hem treballat de valent tant el meu marit com jo!. Al començament anàvem al taller després de deixar el dinar mig fet. Totes les dones d’este poble treballàvem molt dins i fora de casa.”

Josefina torna a parlar del seu casament que estava previst a les deu del matí.

“Com es feu l’hora i Vicent no venia, ma *tia* Xima deia –este ens ha boixat– Per donar-li temps al nuvi i que res no es notara, anava fent que les dones que venien a casa per veure la núvia entraren de cada dues o tres a l’habitació on jo estava i fent-les eixir després per guanyar temps.”

I ens afegix Vicent:

“No vaig arribar a temps perquè com havíem d’anar de viatge uns dies a Madrid, haguí d’anar el mateix dia al taller per donar marxa als qui es quedaven en el meu lloc, i quan entrí a la barberia del *tio* Amadeo per arreglar-me, tocaven el primer toc; estava el *tio* Millares i el germà de Planells, el *tio* *Canyao*, els vaig deixar passar i, quan arribí a casa per dutxar-me ja tocava el tercer toc.

El padrí fou Manolo *Calderón*, el marit de la meua germana Maria i la padrina la seua Maria”.

Al convit anaren entre 20 o 30 convidats i el feren a la casa de la família de Vicent, al carreró de ca *Tricos*. El menú era d’allò més suculent: sopa, paella i *guisao*. Després anaren a Madrid i s’instal·laren a un hostel on pagaven 5 o 6 pesetes per dia.

Josefina ens conta que van començar a festejar quan ella tenia quinze anys i ell desset, l’any trenta-tres; abans havia treballat des dels deu al carrer de Sant Jeroni a ca el *tio* *Navarro* fent panyets, i també a ca el *tio* *Fino* el de Cervera fent flautes.

Vicent, aleshores, recorda la seua relació amb el servei militar.

“Li vaig dir a ma mare que no aniria al Front, vaig tramitar tot el que podia i més i no hi vaig anar. Em posaren de sanitari i vaig passar les mil històries, però jo totes les nits al poble, a festejar al carrer. Un dia *Menau*, l’home de l’*Anguilera* que estava d’Alcalde, va anar a ma casa per dir-li a ma mare que alguns s’havien

queixat perquè els seus fill estaven al Front i a mi em veien festejar; haguérem d'amagar-se dins de casa i no festejar al carrer.

Quan es va acabar la guerra, durant dos o tres anys, no s'havien què fer de nosaltres i al final ens sortejaren i jo vaig caure en automobilisme, on abans era el quarter de cavalleria. A primeries de l'any 40 hi hagué una revolta a Algesires, quan actuava la "División Azul" i ens portaren a Madrid. Me'n recordaré tota la vida que el primer plat de menjar que ens posaren eren creïlles i carn guisades amb sebo, de la caldera al lloc on m'ho havia de menjar ja estava tot gelat. Vaig estar dos anys menys un mes i dotze dies. En total vaig servir 5 anys".

Arriba el capítol de festes i ens conta Vicent que va fer la de la Mare de Déu, amb els seus amics, i recorda que buscaren a la penya dels *Sangrantaneros* perquè portaren l'anda. La seua dona conta que eren tan graciosos, que ella estava encantada en què vingueren sempre que volgueren a sa casa.

"Recorde que una nit després d'haver guanyat la banda de música el premi del Certamen de València, donava un concert en front de l'Ajuntament. Jo estava dormint amb el meu fill i se'n vingueren a casa, el *Roig el Bascós*, Ramón *el Burro*, el *tio Picaor* i Paco el de *Tàpia*. Amb ciris en les mans prengueren el matalàs amb el xiquet inclòs i perquè al racó del carrer es va despertar, perquè la intenció era dur-nos fins al concert.

Els primers clavaris fórem Pepet el de *Toquitas* i jo, després el *Roig el Bascós* i poc a poc anaren afegint-se d'altres, fins arribar als dotze. Aleshores no passava com ara, que un any en són 40 i un altre no n'hi han. El rector els anomenava des de la trona el dia de la festa perquè abans havien anat a dir-li qui volia ser per a l'any vinent.

La festa no era com la d'ara, per fer la cavalcada anàrem a tenyir durant dues setmanes la *serradura* més dolceta que el *tio Fava* ens havia arplegat, perquè el confetti estava molt car. De foc férem la traca correguda pel carrer Major i davant de l'Ajuntament, quatre masclets. Açò era l'inici de les mascletades d'ara perquè poc a poc anaren augmentant el nombre de masclets i deixant de banda la traca, fins al moment en què hagueren de traslladar-los fora del poble.

També he conegut les calderes de San Francisco, les feia el *tio Virgilio* que treballava de peroler en ca *Morimos*, pare de Maria la *Mona*".

Josefina ens diu que van continuar l'any vinent a fer una altra festa, la de Sant Roc, però ja no va ser igual perquè es van col·locar d'altres que no eren de la penya, i es va desfer l'harmonia. Era una festa també molt important, hi havia col·loquis, balls importants com el de Torrent i cants valencians interpretats per gent del poble que ho feia molt bé, com era el cas del germà del *tio Sabó* el del casinet.

Si se'n van cap enrere i recorden la seua infantesa, tots dos ens conten com era la vida dels més menuts, i ens descriuen com arplegaven els excrements dels animals per dur-los al corral de les seues cases, on hi havia un forat per recollir també tot allò que eixia de les agranades de la casa i del carrer, per fer fem i de vegades vendre'l.

Els jocs més importants eren la trompa i la roda i també tocar a les anelles de les cases, a “Santa Cabrilla”, que era pujar un dalt d'un altre i deia *–el rey toma la bara–* i anava un altre i untava la *bara* amb caca i li la donava perquè s'embutara.

Vicent va anar a la costura de la *tia* Mariana i Josefina a la Gran, la que estava a l'Ajuntament al pis de dalt. Baix a la dreta es trobava la vivenda del mestre dels xics, don José Sanchis Almiñano, i entrant a l'esquerra la de les *Fabianes*, perquè el *tio Fabià* era l'agutzil del poble i on elles cosien molts pantalons i jaquetes. De més gran, als inicis de la guerra, Vicent anava amb companyia del seu cunyat *Calderón*, que es preparava per ser mecànic d'aviació i d'altres, a classes particulars que els donava don José Mª Palop Palop.

“Al carrer de Majòlica, que es diu així perquè en posaren una i la van haver de tancar perquè anava molt malament, els xiquets teníem un altre entreteniment, anar a trencar plats que hi havia als forns que havien deixat plens”.

De l'urbanisme i costums d'aquell Alaquàs reduït, ens diu que hi havia un lloc molt representatiu, *ca la Rioja*, al carrer Convent on és ara a *ca Lázaro*. Els hòmens acudien vora les set de la vesprada per sopar, hi havia algunes taules i una cuina molt gran amb foc de llenya que a l'hivern sempre estava encesa. També hi havia un parell de baralles. Després l'any 27 ja estava el casino de la plaça que, molt aclaridor ens diu que el van comprar l'any 25 i van començar les obres el 26. Quan l'inauguraren la casa que hi havia pegada al Castell era un hostel, després ho compraren els *Nenos* i feren les quatre cases.

“On ara està la Policia hi havia una portalada per entrar el carro a les monges. El pou de l'aigua estava pegat al pati, era tan bo que venien de València per endurse'n de tan bona que era. No hi havia aigua a les cases però teníem diferents punts on podíem anar a carregar a les fonts, una a *ca Pistoles*, una altra a la Placeta dels Ollers, al carrer de la Sèquia i a la Placeta del Santíssim, encara que en totes les cases hi havia un pou.

Recorde que al carrer de Sant Jeroni hi havia una fàbrica molt gran de mobles corbats, davant de *ca Navarro*, que es va cremar. Els bombers vingueren amb cavalls i era tan gran el foc, que hagueren de tapar amb lones de vins, dos carros de fornilla que estaven davant el Casino de la plaça”.

Té molts records i molt clars, com quan ens conta que una de les seues passions era la lectura.

“Circulaven molts llibres pel poble, i alguns n’eren clandestins; però el corrien tot. Un es deia Mi Comunismo, un altre La religión al alcance de todos, un altre que parlava d’astronomia, un altre En el café. En una ocasió vam anar a sentir a l’església unes conferències, que feia un frare escolapi i jo li vaig dir a Vicentet el de *Terencio*, este ha llegit La religión al alcance de todos i per assegurar-se’n, li ho vam dir al *tio Justo*, i este li ho va preguntar al frare. La resposta va ser que sí, perquè per saber s’ha de llegir el que és més bo i el que no ho és tant.

Per a mi, el llibre més gran que he llegit ha sigut Los miserables de Victor Hugo i el vaig cremar, perquè ma mare quan es va acabar la guerra com que jo guardava tots els llibres, i entre ells unes novel·letes que es deien La ideal que eren *veneno* pur, va escoltar que devien presentar a l’Ajuntament tots els llibres nefastos perquè sinó hi hauria una inspecció. Així és, que férem una fogata al corral.

La lectura era molt important per a mi. M’agradava llegir-ho tot i després triar el que era millor”.

Vicent Aguilar, el *tio Moia*, treballava de molt menut on la seua germana major, en ca *el Vicari*.

“Quico, Tomaset i Miquel els amos, organitzaven tots els anys una eixida de sis o set dies de l’estiu a Bunyol. Nosaltres pagàvem un poc i el *tio Quico* la resta. Ens quedàvem a la casa del *tio Eleuterio*, el venedor de graneres de tota aquella zona. Al costat hi havia un xiquet que li deien Vicente Moya. ¡Mira si em semblava! que una vegada si no és perquè la meua germana es va oposar, volien portar aquell xiquet al poble i jo que em quedara allà, per si ma mare es donava compte. Des d’aleshores *Moieta, Moieta, Moieta*, i el porte pegat a l’esquena”.

A les hores d’ara, Vicent Aguilar Forment i Josefina Palop Martínez, continuen vivint a la casa del carrer de València, a pesar d’haver celebrat ja fa uns anys el 50 de casats. Tots dos són feliços amb el que han viscut, el que han treballat i sobretot amb la família que han format, els seus fills Vicent i Amparo, els seus gendres Lola i Juan, i els seus nets Mònica, Lola Mari, Vicent, José, Carolina, Susana i Juan, i la seua besnéta Paula.

Mª Julia Martí Cànoves

